

тренінгів, екскурсій, зустрічей з роботодавцями і підприємцями, проведення конкурсів підприємницьких ідей і бізнес-планів тощо.

За результатами дослідження виявлені парадоксальні факти. В одних закладах після вивчення курсу «Основи галузевої економіки і підприємництва» було зафіксовано зростання зацікавленості учнів до підприємницької діяльності, в інших – навпаки: число тих, хто до цих занять виявляв бажання в майбутньому долучитися до підприємництва значно зменшувалося.

Суперечливим є питання про те, які знання і на якому етапі професійної підготовки потрібні майбутнім фахівцям, випускникам закладів професійної освіти, серед яких є й ті хто не планує собі кар'єру підприємця і не збирається присвятити своє життя створенню підприємств і зароблянню грошей.

Отже, перед нами є багато проблем, які ми будемо вирішувати на наступних етапах дослідження і під час упровадження його результатів.

Петренко Лариса Михайлівна,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри професійної та вищої освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

ФУНКЦІОНАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ

Розвиток інформаційного суспільства характеризується генерацією та експоненціальним зростанням великих обсягів інформації, що ставить нові завдання перед сучасним світовим суспільством. Їх вирішення вимагає міжнародної взаємодії в різних сферах життєдіяльності, що підтверджено таким стратегічним документом Генеральної Асамблеї ООН, як «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 р.» (2015) [6]. У цьому документі сформульовано цілі сталого розвитку (SDGs), які мають збалансований і комплексний характер, спрямовані на розв'язання гострих глобальних проблем, серед яких забезпечення «інклюзивної та справедливої якісної освіти, сприяння створенню можливостей для навчання впродовж усього життя для всіх» [там само]. У зв'язку з цим актуалізується формування функціональної грамотності не тільки у майбутніх фахівців, але й у всього суспільства – людей, які вміють працювати на результат, прагнуть до соціально значущих досягнень.

Наша зацікавленість суттю функціональної грамотності пов'язана з дослідженням проблеми трансформації професійного розвитку фахівців, зокрема викладачів, в умовах відкритої освіти. У цьому контексті науковий інтерес викликає точка зору Б. Гершунського, який обґрунтував логіку

підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної освіти: грамотність (загальна і функціональна) → освіченість → професійна компетентність → культура → менталітет [3]. У цій схемі первинною є грамотність, а її складовою є саме функціональна.

Вивчення наукових джерел свідчить про зростання інтересу дослідників до цього питання, починаючи з 1957 року, коли поняття «функціональна грамотність» почало розроблятися ЮНЕСКО, а потім у 1965 році було закріплено Конгресом міністрів просвіти з питань викорінення безграмотності (1965 р.). У прийнятому документі було вперше розведено поняття «грамотність» і «функціональна грамотність».

Вивченню суті цього поняття приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні вчені: Ф. Бахус, А. Берджесс, Г. Бугаєвська, М. Гамільтон, Дж. Гатрі, В. Грей, І. Кирш, А. Сбруєва, С. Хлєстова, Н. Шаринець, О. Чигишева та ін. Аналіз наукового доробку вказує на багатоаспектність дослідження функціональної грамотності у представників різних професій, школярів, студентів. При цьому слід зауважити, що визначення суті цього поняття залежить від контексту його вивчення: розвитку інформаційного суспільства, безперервної освіти, акмеології, нової грамотності, дослідження компетенції тощо.

За результатами ретроспективи наукового доробку із заявленої проблеми сьогодні можна говорити про еволюцію дефініції феномену «функціональна грамотність» (functionally literate) упродовж десятиліть. Історичний розвиток поняття розкрито в науковій праці П. Фролової. Вона представила періодизацію його трансформації в педагогічній теорії і практиці в різні історичні епохи як основу розвитку компетентності у відповідь на вимоги суспільства до розвитку індивіда [4]. На наш погляд, ця стаття достатньо повно і в логічній послідовності розкриває розвиток функціональної грамотності, її трансформацію при переході від парадигми знань до компетентнісної парадигми, яка «базується на компетентнісному підході й означає практичне здійснення зв'язку сфери вищої професійної освіти зі сферою праці» [1, с. 38].

Саме цей зв'язок відстежується в усіх працях, починаючи з роботи В. Грея, де функціонально грамотна людина представлена як особа, яка володіє вміннями і навичками читання і письма, що вможливають її щоденну діяльність у звичному соціокультурному континуумі (1956 р.) [5]. Натомість, після розділення понять «грамотність» і «функціональна грамотність» (1965 р.) цей концепт тлумачився як форма підготовки людини до виконання нею соціальної, громадянської та економічної ролі в суспільстві (1978 р.). При цьому виокремлювались показники обов'язкової «мінімальної грамотності» – читання, письмо і рахування, які визнавались важливими для особистісного зростання і розвитку соціуму [7].

Поступово сформувалась концепція функціональної грамотності як рівня певної освіченості особистості, що пов'язаний з «підвищенням продуктивності праці, покращенням умов життя і якістю освіти» [2].

Інформаційне суспільство висуває свої вимоги до рівня функціональної грамотності людини як у виробничій сфері, так і в побуті. Йдеться про застосування інноваційних технологій, нового обладнання, яке весь час удосконалюється, у професійній діяльності. Нині життя в сучасному суспільстві важко уявити без використання мобільного зв'язку, інтернет-сервісів, соціальних мереж, банкоматів, електронної пошти тощо. Водночас зі зростанням рівня технологізації та інформатизації виникає суперечність між потребою виробництва і сфери послуг у фахівців з достатньо високим рівнем функціональної грамотності та актуальним рівнем їхньої підготовки, який явно відстає. Ця суперечність явно виражена і в професійній спільноті викладачів різних типів закладів освіти.

Резюмуючи, варто погодитись з думкою П. Фролової, що «формування функціональної грамотності людини не може закінчитися одночасно із закінченням школи» [4]. Розвиток інформаційного суспільства прискорює зміни в усіх його сферах, що спонукає фахівців до опанування нових компетентностей, норм і правил життєдіяльності.

Література

1. Бойчук Ю., Таймасов Ю. Компетентнісна парадигма в сучасній вищій професійній освіті. *Новий колегіум: наук. інф. журн.* 2015. С. 38–44.
2. Жлудова Н. С. Опыт исследования функциональной грамотности у старшеклассников с интеллектуальной недостаточностью в контексте функционального подхода. *Специальное образование: традиции и инновации*: материалы IV Междунар. науч.-практ. конф., г. Минск, 24–25 октября 2013 г. С. 172–175.
3. Профессиональная педагогика: учебник для студ., обучающ. по пед. специальностям и направлениям / Под ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. Издание 3-е, перераб. М.: Из-во ЭГВЕС, 2009. 456 с.
4. Фролова П. И. К вопросу об историческом развитии понятия «функциональная грамотность» в педагогической теории и практике. *Наука о человеке: гуманитарные исследования*. 2016. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-istoricheskom-razvitii-ponyatiya-funktsionalnayagramotnost-v-pedagogicheskoy-teorii-i-praktike> (дата звернення: 18.02.2020).
5. Gray, W. S. The teaching of reading and writing. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1956. P. 19.
6. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (дата звернення: 08.04.2020).
7. UNESCO. Revised Recommendation concerning the International Standardization of Educational Statistics. General Conference of UNESCO. Paris, 27.09.1978. URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13136&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (дата звернення: 08.04.2020).